

Fóia enciclopedica si beletristica cu ilustratiuni.

Pest'a
15/27
Augustu
1865.

Este in fie-care luna de trei ori adica in 5, 15, si 25, dupa c. v. continendu dene c6le.

Pretulu pentru Austria

pe Jun. — Sept. 2 fl. —
pe Jun. — Dec. 3 fl. 50 cr.

Pentru Romania

pe Jun. — Dec. nou gallem.

Nr.
8.

Cancelari'a redactiunei

Strat'a comitatului Nr. 8.

unde sunt a se adresa manuscrisurile si banii de prenumeratiune.

Epistolele nefrancate nu se primescu si opurile anuime nu se publica.

I
curso
anuale.

GEORGIU BARITIU.

Cu ocaziunea ac6sta 6rasi suntemu in placut'a pusetiune a satisface o dorintia esprima in numero6e epistole sosite la noi din t6te partile, o dorintia comuna alu publiculu romanu : in nrulu presinte public6mu portretulu celui mai renumitu publicistu alu nostru in Austria, pe carele cu totu dreptulu lu-potemu numi : fundatoriulu preseii romane de dinc6ce de Carpati.

Este 6re de lipsa ca s6 spunem ac6 numele acestui barbatu escelinte? — Este 6re intre noi cine-va, carele s6 nu scia c6 acuma avem s6 vorbim des-

Georgiu Baritiu.

pre dlu *Georgiu Baritiu?*

Nu vomu scrie dara mai pe largu despre activitatea acestui barbatu; nu vomu spune aice, c6 ce influintia a avutu densulu a supra desvoltarei spiritulu nationale; nu vomu insira meritele sale nedisputabili, cari de multu i eluptara nume nemoritoriu; nu c6-ci ar fi o vatamare pentru natiunea romana vinindu a-i spune cine este si ce a facutu d. Baritiu? natiunea n6stra at6tu din c6ce c6tu si din colu de Carpati cun6see forte bine faptele lui, si celu-ce va scrie candva istori'a literaturei n6stre, va in-

semná într' ens'a numele Georgiu Baritiu cu litere de aur.

Er noi ca simpli cronicari inregistrăm aci numai pe scurtu câte-va schitie din viet'ia acestui barbatu binemeritatu, cari daca sunt defectuóse, sunt a se ascrie, — afara de debilitatea penei nóstre — numai modestiei sale.

Domnulu Georgiu Baritiu e nascutu la 4 juniu 1812 in Juculu de josu in comitatulu Clusului, tata-seu erá preotu gr. c. mai antáiú invetiase in scol'a normale din Trescáu, apoi merse in léganulu literaturii nóstre : la Blasiu, unde absolvá gimnasiulu. De acolo caletori la Clusiu si aice in liceu ascultá cursulu filosoficu.

Ca cea mai mare parte a barbatilor nostri din trecutu, asia si domnulu Baritiu si-álése carier'a cea preotiésca si intrá in seminariulu atunce, numai episcopescu, ér acuma arceiepiscopescu si mitropolitanu de Blasiu, in acelu seminariu in care studiara si Andreiu Muresianu, Simionu Barnutiú si alti nemoritori ai nostri.

La anulu 1835 fu numitu profesoru de fisica la gimnasiulu de Blasiu, dar ca atare potú functiuná numai unu anu, câ-ci in anulu urmatoriu fu chiamatu la Brasiovu, unde organisa o scola comerciale si comunale pentru comunitatea besericésca romana d'acolo.

Impregiurârile d'atunce lu-induplecara spre studiarea istoriei si a politiceii. Pe tempulu acela strârile politice erau fôrte crivice pentru noi, magiarii si sasii lucrau din respoteri pentru asigurarea esistintiei lor; spiritulu natiunale începù a se desceptá si la romani, dar densii in tota monarci'a austriaca nu aveau neci unu organu de publicitate, in care barbatii natiunei sê desfâsiure opiniunile lor in privinti'a causei natiunale, — n'a fostu neci unu medilocu prin care conducatorii sê spuna natiunei: ce cale are d'a urmá, — n'a fostu neci unu diuariu in care poetulu sê strige in tonulu tunetului :

Descepta-te romane din somnulu celu de mórte!

Atunce domnulu Baritiu la anulu 1838 fundá in Brasiovu : „Gazet'a de Transilvania“ si „Foi'a pentru minte, ânima si literatura.“ E de prisosu sê amintimu de grandios'a influintia ce a avutu aceste diuarie a supra desvoltârii spiritului natiunale; potemu dice câ nu este fôia romanésca, carea sê aiba mai multe mërite pentru natiunea nóstra de câtu betran'a „Gazeta“. Diuariulu dlui Baritiu in scurtu deviní loculu de intalnire alu celor mai renumiti barbati si nu putîni dintre cei mai poporali poeti ai nostri d'acuma, in „Gazeta“ publicara primele lor incercâri. Atunce inca si fratii nostri

de peste Carpati se interesau mai multu de intreprenderile nóstre literarie, literatii d'acolo lucrau bucurosu pentru „Gazeta“ ér publiculu cetitoriu o partinea materialminte, — ceea ce se póte esplicá si d'acolo, câ pe atunce neci la ei nu pré erau foi publice.

Dlu Baritiu in interesulu foilor sale in anii 1839 si 1845 caletori la Viena si la anulu 1845 abdîse de postulu seu de profesoru.

Anii 1848—49 sunt de trista memoria pentru barbatulu nostru, anume in Martiu 1849 insurgentii lu-depradara mai de tóta averea miscatóre, cautandu ca sê-lu si omóra. Totusi fugindu, din gresiéla, deviní in prinsóre rusésca si fu internatu in Bucovina. Rentorcandu-se, in 1 Dec. 1849 primí éراس a supra sa redigerea Gazetei, dar in fauru 1850 fu silitu a se lasá de nou.

D'atunce e colucratoriulu primariu, asia dîcandu sufletulu Gazetei. In 1853 primí directoratulu fabricii de hartia din Zernesci, in interesulu acesteia intreprinse o caletoria prin Belgiu, Francia si prin Svitieria. La constituirea Asociatiunei Transilvane in 1861. fu alesu de secretariu primariu, si in 1863 fu numitu regalistu la diet'a Transilvaniei si totu in anulu acestu-a lu-alesera de deputatu la Senatulul imperialu, unde staru mai alesu pentru reducerea contributiunei si pentru infiintiarea de câi ferate. Din opurile sale mai amintimu : „Cuventarea scolastica“ (Brasiovu 1837); dictionariulu compusu cu Munteanu si Polisu si „Calindariulu pentru poporulu romanescu“ (inceputu 1851.)

Dar opurile aci amintite sunt numai lucrârile sale secundarie, ceea ce i elupta renumele celu mare, este activitatea sa publicistica, — cu totu dreptulu potemu întari, câ in Austria nu avemu neci unu barbatu, carele sê fi lucratu mai multu pe campulu jurnalisticii romane si carele sê fi pasitu pe acésta cariera cu mai multu studiu decátu densulu.

In anulu 1863. ca la alu 25-le anu alu activitâti sale publicistice femeile romane din mai multe parti lu-suprinsera cu felurite suvenirii.

Din viet'ia-i privata amintimu câ e tata de familia, a avutu noue prunci, din carii cinci sunt in vietia, patru a casa, fetiti'a mai mare maritata.

Inchiâmu aceste orduri cu dorinti'a, ca Ddieu atotu-potintele sê-i concéda a ajunge in vietia acelu minutu, cand va poté sê dica cu Simeonu : Acum demite Dómne pe sierbulu teu, câ-ci ochii mei vediura mantuirea poporului meu!

CÂNTECE DE AMORU.

I.

Eu ti-am scrisu o poesiora
Despre chipulu teu placutu,
Er tu dalba lelisióra
O cumuna mi-ai facutu,
Si dîcandu cá se cuvîne
Asta cantaretiloru,
O pusesi pe capu la mine,
Suridiendu incantatoru.

Lelisióra 'ncantátore
Lasa te de 'neunumatu,
Ci — de vrei sê-mi faci onóre —
Dâ-mi unu dulce sarutatu;
Câ-ei o dulce sarutare
De pe gurisior'a ta,
Câte flori in lumea mare —
Pentru tóte nu o-asia da!

II.

Dusîmanii fericeirii mele
Ti-au elevetit, m'au acusat;
Ti-au spusu aceia multe rele,
Totu ce-e urîtu si e spurcatu.

Ah! inse ei din resbunare,
Acele numai le-au scornitu,
Si de pecatulu meu celu mare
Neci unu cuvîntu nu ti-au vorbitu.

Câ-ei nu ti-au spusu acea, fetitia,
Câ eu unu simplu moritoru,
Cutezu sê te adoru lelitia,
Tu angeru multa incantatoru!

III.

Cand te-am vedîtu pe tine lelitia 'ntâia-si data,
Mi-aduceu aminte bine, câ frundiele cadea;
Atunci erá p' afara o tómma immorata,
Dar svava primavéra in ânimior'a mea.

Acum e véra lina si sórele straluce,
Dar ânim'a mea-e plina de érna rece, grea;
Sum vescedu de 'ntristare, tu bela dîna dulce,
Câ-ei esci departe taré, tu primavér'a mea!

Iosifu Vulcanu.

Mai bine mórta.

— Novela originale. —

(Urmare.)

Óspetii cu mirare eunoscura in strainulu curiosu, pre unulu dintra infricosiatii unguri, despre acarora sosire audîra si ei inca mai dedemultu, deci asta ivire a lui precátu a fostu de neasceptata, totu asia si suprindietória erá pentru densii.

Atunci atletulu cu pelea de pantera dupa o scurta inchinatiune cu reverintia, sucindu un'a pe mustetiele-i sparlite, astufelu inceph impasant'a sa oratiune :

— Am venitu la dta domnule Lobortiu si ducele meu, vitezulu Elemiru m'a tramisu aci cu acea insarcinare, ca sê-ti spunu dtale, sê nu-ti prapadesci ómenii inzadaru, si spre scutirea vietiei dtale si a rudeniei ce vei fi avendu, sê te supuni puterei nemarginite a lui, mai departe ti potu spune, câ impreuna cu ai dtale poti paresi cetatea in pace, dar' inse daca vei cutediá a nu te supune, sê tremuri de mani'a ungurilor!

Dupa care vorbire, soli'a marétia scuturá odata pelea de pe umeri, cand ghiarele fiarei batute din arama zuraira si numai la zuraira acestor zurgaiete se desceptara óspetii confundati.

Lobortiu se vedea a fi superatu de acestu evenimentu neasceptatu, deórece avea putieni voinici pe langa sine, dar' si spre adunarea acestora acú nu prea avea neci tempu neci ocaziune, — inse incrediendu-se in eroitatea acestora si nevoindu ca sê predee cu lasitate acésta fortarétia tare si avuta, indata cu deplina resolvaré se adresá catra soli'a magiara :

— Nobile erou! Nu voiescu sê disputu eroitatea si bravur'a Domnului teu, eu preabine sciu, câ pe unde a ajunsu elu, miserabilele popóre i-s'au inchinatu lui, dar' eu juru pre Ddieu! si sabi'a mea, câ acésta nu se va intemplá aci; daca inse va avé voia domni'a sa, aiba curagiu, vina si véda, ce e in stare a face unu erou carele cu sabi'a in mana a 'ncaruntitu, — cutédia dîcu, — dar' mai odata juru, câ pana ce in aceste vene va mai curge o picatura de sange, si pana cand aceste mane voru mai poté aredicá bucatie'a acést'a de feru, voi nu veti intra aci, si daca veti intrá, acésta numai peste cadavrulu meu si ale eroilor mei veti potea-o face!

Solulu se duse, ospetiulu se finí, cununi'a ce erá sê se tiena acú, se amaná pana la unu tempu mai fericitu si toti cautara de ale sale.

III.

Diorile se revarsau.

Sórele ce se 'naltia dintra munti 'n vestmentu purpuriu imbracá culminea dealurilor, pecand cu radiele-i aurie respandea intunereculu de pe tienutulu intregu; cu incetulu — incetulu se estindea o panorama incantatória, la acareia ivire stelele schinteietórie se cantopiau in lumin'a sórelui, natur'a 'ntenerita numai acú se des-

ceptá, dar' in cetatea Ungului demultu erau in picióre.

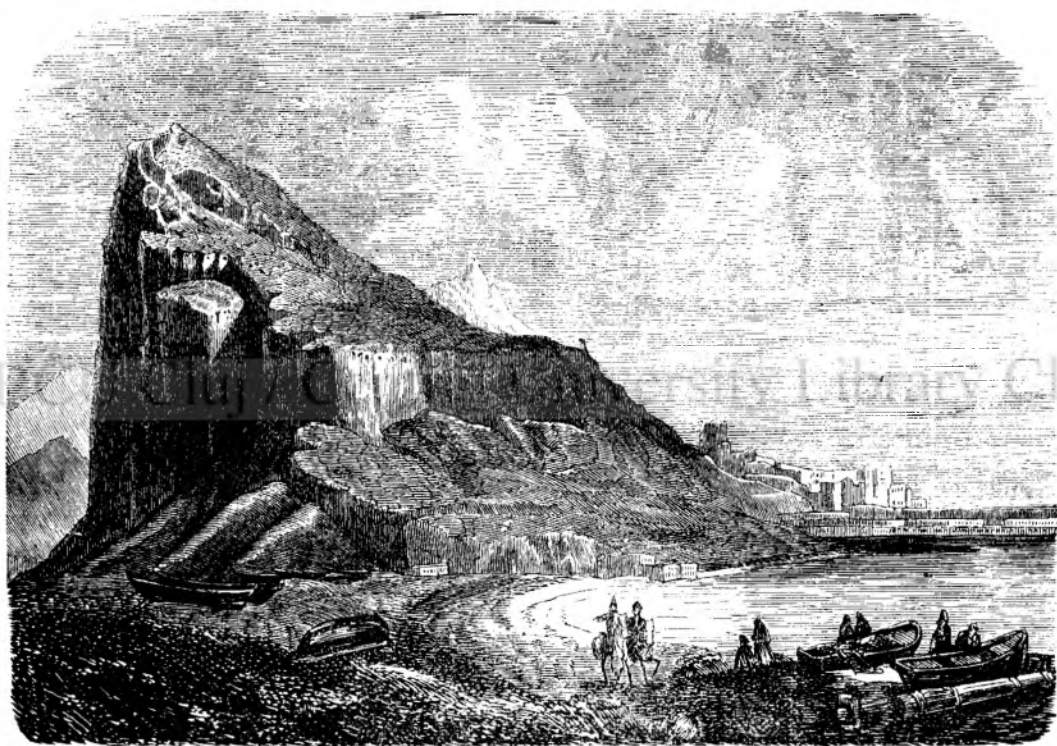
In cetate, susu pe murii fortaretiei si in pregiurulu ei misicau si lucrau din respoteri, apoi fiecare grabi la loculul seu si fortarétia se inchise.

Numai o mica ostire padiá calea de catra Verchovina, cand si cand se vedeá câte unu calaretiu fugindu spre cetate pentru de a aduce scire despre misicările inamicilor.

Betranulu Lobortiu umblá in tóte partile imbarbatandu putienii dar' eroii sei ostasi, intre carii erá si Ivanu cu ostasimea sa.

Dragalasi'a Zelina, angerulu celu blandu neci acú nu potea cuprinde, cá o di, o óra, unu minutu inca cáta nefericire póte aduce cu sine.

— Da, iubitul meu! — continuá mai departe cu blandetie. — Ah! cátu de fericita me simtu eu in presinte, — cand cugetu la viétia de raiu ce vomu avé noi, tremuru in fericire ca flórea leganata de zefirulu amorusu De-acu 'nainte mai placuta mi-a fi primavér'a, mai placuta iérn'a, cá viétia, mi-e plina de amoru, de amору celu mai fericitoriu, apoi eu sê me temu? nu, eu credu cá fericirea nóstra nu va fi conturbata prin nimicu, nimicu!

Gibraltaru. (vedi pagin'a 100.)

Cátva tempu sê lasámu afara in frigu pre ostasii ocupati cu ale sale si sê intrámu pe o clipita in chili'a Zelei.

— Si tu nu te temi drag'a mea, de inamicu, intrebá Ivanu continuandu vorbirea intrerupta si inbratiosiandu cu fragedime tali'a subtire a amantei sale.

— O Ivane! cum asi poté sê me temu acolo, unde si tu vei fi cu mine, — vedi eu nu me indoiescu cá tata-lu meu celu bunu va bate si pefugá pre inamici, si apoi — — apoi éra vomu fi voiosi, vomu fi fericiti; da, Ivane! fericiti, precum n'am fostu inainte de ce te-asi fi cunoscutu — o! cátu de bine vomu trái noi

— Deie Ceriulu ca sê nu fii insielata in credintia, dar angerulu meu! nu poftesci óre sê mergemu in gradinutia, cá ci vedi ce demanétia frumósa s'a ivitu?!

— Da, da sê mergemu! — díse Zela si radiemandu-se pe bratiulu lui Ivanu continuá — intr' adevéru ce demanétia incantatória, dar' multu mai frumósa si inuimitória, e primavér'a amórlui nostru.

(Va urmá.)

Ioanu Somesianu.

Biografi'a lui Georgie Lazaru.

Domnule Redactoru!

Numele *Georgie Lazaru* ajunsse a fi sinonimu cu epoc'a renascerii natiunii romanesci din tiér'a romanésca. Inse cine a fostu óre acelu Georgie Lazaru, pentru ca sê fia in stare de a desteptá din somnulu mortii pe o natiune in cursu numai de patru pana in cinci ani? Dlu *Ioanu Eliadu* fostulu invetiacele si ápoi succesoru la catedr'a lui a impartesítu in *Curierulu* seu romanescu nr. 64 si 66 din anulu 1839. atát'a pre cátu a sciutu dsa pre atunci din viét'i'a profesorului seu. Ci Georgie Lazaru e mortu de la anulu 1823. adeca de 42 ani, prin urmare generatiunile mai dincóce abié mai au de undelu cunósce, pentru cá *Curierulu* din anulu 1839 parte s'a perdutu precum se perdu mai tóte diuarele mai alesu cele politice, parte n'a strabatu neci in diece esemplarie anume in patri'a unde Lazaru se nascuse si in care se adapase in sciintie. Deci eu me rogu ca reproducéndu si in „Familia“ cele scrise de dlu *Eliadu* despre Lazaru, sê affi totodata locu inca si altoru date cáte s'au mai potutu culege din viét'i'a lui cu atátu mai virtosu, pentru ca publiculu sê aiba osasiune de a cunósce si cauzele cari au indemnatu pe dlu *Conte Scarlatu H. Roseti* a pune fostului seu profesoru unu nou monumentu constatatoru din doue petri mari de marmore rosii de la Pesta in loculu crucei vechi care neci de cum nu a fostu de marmore precum serie dlu *Eliadu*, ci de pétra farmiciósa din care cauza cam de ani 25 incóce epitafiulu vechiu s'a rosu mai pre diumetate, in cátu acea parte ròsa nu se mai potea cití de locu.

Fost' au adeca in dílele Domniei lui *Georgie Bibescu* pre cand o mica societate compusa sub conducerea dlui *Petru Poienariu* pe atunci directoru alu scóleloru natiunale deschisese — pare-mi-se in a. 1844 — o lista pentru colecta de bani, din carea erá sê se ridice' lui Georgie Lazaru unu monumentu maretiu in Bucuresci in curtea colegiului de la S. Sava; din acelu planu inse nu se alese nimicu, din cauza precum se dicea pe atunci, cá consulatulu rusescu nu a potutu suferi ca sê se puna monumentu unui omu carele cutediase a propagá sentieminte natiunale romanesci pre acelu pamentu, pre care nu numai príncipele *Demidoff* in itinerariulu seu, ci si in ins'a-si politic'a rusésca lu-dechiarase mai de multu de teritoriu bulgaro-rusescu.

Intr' acea tiér'a romanésca trecù pana in dílele nóstre prin cáte-va prefaceri fórte mari, cladirile vechi de la S. Sava inca se prefacura

in ruine, éra in loculu loru se innaltia academi'a cea noua, monumentala in dimensiunile sale, neci decum inse in materialulu din carele este aceeași cladita. Deci se pare cá dlu *Roseti* si-perdù rabdarea si ne mai voindu sê astepte pana ce i s'ar da ocașiune de a concurge si din partea sa la ridicarea unui monumentu in Bucuresci, se determiná inca din a. 1863. a ridica' lui Lazaru din mijlócele sale private unu monumentu in *Avrigu* acolo unde repausa osemintele aceluia. In maiu alu a. c. monumentulu se si ridica' si remasítiele pamentesci ale lui Lazaru binecuventate din nou prin preotii locali se asiediara in cript'a cea noua, pe care se puse pétr'a cea mai mare, ér la capu crucea totu de marmore provediute amendoua cu inscriptiunile cari se impartesiescu mai in josu.

G. B.

I.

Totu erá degeneratie si amortiela in cele ce se atinge de numele Romanu si patria, pana sê nu vina repausatulu in fericire *Georgie Lazaru* in tiér'a nóstra. Limb'a incepuse a se corcí si a se stricá de totu; in santele beserici preotii si cantaretii avea dreptu fala a face sant'a slujba intr' o limba necunoscuta de dènsii si prin urmare schimonosita in gur'a loru nedepinsa cu dèns'a; cantárele de slujb'a santei liturgii se tiparea intr' o bocóvna cu literile slavone in limb'a grecésca; preotii de la mahalale*) cum si chiaru cei de prin sate, ca sê imite pe cei de prin târgu, ii vedeai ângânfându-se cântandu: „Agios ofteos, acsion estin ou aliftoș s. c. l.“; parintii se bucurau cand audiá pe fiii loru dicéndu „paterimon, si pistevo“, erá de gele sant'a religie a audí cineva Domnéc'a Rugaciune care se dice in audiulu tuturoru ce se afla inaintea Domnului cerendu ca sê fie voi'a Lui, precum se face in ceru asia sê se faca si pre pamentu; cerendu pana cea spre fiintia, adeca sê nu ajunga, dupa cum a ajunsu Fiulu omului mai josu decâtu

*) Suburbii.

fiarele padurei si paserile cerului, neavendu unde sê-si plece capulu; cerendu ca sê le ierte gresialele intocmai dupa acea mesura cum potu sê ierte si ei gresialele celoru gresîti, (mare legatura! mare vorba! mare osînda chiamata!); cerendu sê i scape de ceea ce e mai greu din tôte, de a nu fi dusi in ispita. Cîta gele dicu erâ sê audia norodulu aceste nepretiuite si dumnezeesci cuvinte intr'o limba ce nu o întielegea; si in vreme ce bietulu copilu angânâ aceste vorbe ceresei, si parintii lui se ângânâ de bucurie de pelticirea acestei fiintie nevino-vate, norodula din lacasiulu Domnului, pôte cã si da cote si-'si resucea mustetiele! Cîta gele erâ sê audia cineva Simbolulu credintiei, sem-nulu dupa care se cunósce crestinulu in ceea ce crede, cele doue-spre-diece articole ale acelu santîtu contractu ce facemu cu Cristosu si Beserica, cîndu priimimu santulu Botediu, ale acelu juramêntu, ca sê dicu asia, ce incheiemu, câ vomu pazi in credinti'a nôstra si vomu crede pana la mormêntu aceste doue-spre-diece articole intarite cu pecetea Darului Duhului Sântu! Ômenii vinu in beserica ca sê asculte cuventulu Domnului si sê-si aduca aminte mai desu de ceea ce s'a fagaduitu lui Domnezeu contractîndu cu Beserica. Cîta dar degeneratie erâ si in religie si in nationalitate candu Romanulu ajunsese a avê dreptu fala a batjocori asia religi'a, nevrîndu se întielega ceea ce lu povatuesce ea, astupandu-si audiulu la glasulu ei celu mantuitoru, punendu intradinsu a le vorbi intr'o limba ce nu erâ a parintiloru lor si pe care nu o întielegea! Candu alta data aru fi potutu mai bine a se protivî acelu versetu alu proorocului: „urechi au si nu audu“. — Totu erâ degeneratie si amortiela! — Esîndu din biserica, vedeai pe geluitoru a se silî sê-si dea jalba cãtra stapânire in limb'a grecésea, a se rugâ de alcatuitoru ca s'o faca ceva mai iel-nica; cine erâ boieru, îi erâ rusine sê dîca câ e romanu, celu cu parinti necunoscuti, daca sciea doue trei grecesci, nu mai vrea sê tréca de romanu, diceâ cã e grecu. Numele de tata si de mama erâ nume mojicesci; p'aci erâ se se faca si Dumnezeu habaca alu ômeniloru nobili. Acést'a erâ starea Românilu intru aceea-ce se atinge de inim'a si de sufletulu lui cîndu a venitu George Lazaru. — Totu erâ degeneratie si amortiela.

Georgie Lazaru s'a nascutu intr'unu satu, Avrigu, lînga Sâbiu, pe mosi'a lui Brukentalu.*)

*) Avrigulu nu a fostu nici odata mosiia a familiei sasesci Brukenthal, ci a fostu si este comuna libera;

Luatu de micu in cas'a acestui magnatu alu Ungariei**), s'a crescutu cu ingrijire de cãtra acestu nobilu care a sciutu in multe chipuri a întrebuintiã bine averile sale. Mai pe urma, prin ajutoriulu patronulu seu intrîndu in universitatea de la Viena, 'si a facutu cu mare sporu cursulu invetiaturiloru. In vreme mai de doue-dieci ani avêndu inlesnire a cultivã sciintiele in mai multe specialitãti, s'a datu mai pe urma cu dinadinsulu spre invetiatur'a Teologiei, fiindu otaritu unulu dintre candidatii de episcopu alu Ardealulu, de credinti'a grecésca neunita. La numirea episcopulu, fiindu alesu Prea Stantia Sa celu in fiintia episcopu, parintele Moga, Lazaru s'a hirotonisitu arhidiaconu alu Episcopiei, si s'a orênduitu invetiatoru al teneriloru ce se gatescu pentru darulu preotiei. — Intemplanduse vre-care neintielegeri între repausatulu si între Prea Sânti'a sa par. Episcopulu; Lazaru a trecut in Brasiovu, de unde ca unu invetiatoru ala copiiloru repausatei Logofetesei Barcanésecai, a trecut cu acêta cocóna in tiér'a românéscã la noi. Aci in vreme mai multu de unu anu se apucase de profesi'a ingineriei. Printr'acêta s'a facutu cunoscutu repausatulu Barulu C. Balacénulu, atunci Logofetu de tiér'a de sus.

Acestu boieru avea o judecata sanetósã firésca; erâ unu tipu de vechiulu boierismu alu tierii, unulu din aceia ce nu'lu stricase inca mod'a acelu veacu, adeca mod'a de a nu fi român. Vorbirile cele dese ale lui Lazaru asupra romanismulu, aflara in repausatulu Balacénulu unu protectoru inrêvnatu. Din norocire, acestu boieru se aflã dinpreuna cu ginerele seu eforu al scóleloru (grecesci atunci.) Lazaru insuffã in inim'a acestui român incedintiarea cã sê potu invetiã sciintiele in limb'a patriei. Efori'a facu anafor'a cãtra fostulu Domnu Caragea, cerendu a se statornicî o scóla românéscã in santulu Sava spre invetiatura sciintieloru in limb'a nationala. Cuvintele aceste de sciintie „in limb'a nationala se parura printiului cu totulu noua si neputinciósã de a se infintiã; cu tôte aceste, pentru curiositatea lucrulu, porunci a se adunã divanu spre a se chibzuî daca este limb'a capabila de a esprimã, deslusî si desvoltã folósele sciintieloru. In divanu a fostu chiamatu si repausatulu Beniaminu ce se aflã atunci antâiulu profesoru in scól'a grecésca de la Magureanulu, de matematica si de filosofie; dinpreuna a fostu chiamatu si Georgie Lazaru.

(Va urmã.)

numai Brukenthal inca'si cumparase o bucata de locu in acelu satu.

Not'a impartes :

**) Transilvaniei. Idem.

Suveniri si impresiuni de caletoria.

I.

„Sê nu te domnésca dorinti'a d'a visitá regatele departate si d'a merge, ca atâti altii, sê vedi d'aprope poterea regiloru. Nu vei invetiá sê fii folositoru tierii tale dedandu-te la jocuri si la placeri; despretiuesce, o june helvetianu, desiért'a stralucire a maririi si farmeculu petreceriloru urmate de dorere!“

„Sentiemintele tale patriotice s'aru schimbá in sfer'a lumii mari; simplicitatea datiniloru pere unde domnesce voluptatea. Deca patri'a ta nu-ti ajunge, tu nu esti demnu sê fii, si ferulu plugului helvetianu sê te nutresca cu produsele unui pamentu *liberu!*“

Cu ce altele poteam sê incepu mai favorabile, decâtu cu aceste patriotice si inspirate cuvinte ale marelui Lavater? Eu care vinu a vorbí de unu plaiu alu patriei mele, acestei Elvetie reu cunoscute . . . cum mi-a disu celebrulu Vegezzi, cu ce poteam preludá mai inmiscatoru decâtu cu accentele ce resuna pe vâile afunde ale Elvetiei bine cunoscute, fericite, dar' mai pre susu de tóre, libere? Cu ce asiu fi insinuat cetitorului *Impresiunile* mele, candu-trebuie sê-i dechiaru de la inceputu, câ nu voiu spune neci de splendorea orbitóre si farmecele, neci de sentimentalitatea sêu chiar si frivolitatea Parisului; neci de grosulu materialismu si cêti'a eterna a Londrei; neci de aspectulu grandiosu dar' posomoritu alu Romei; neci de tieri unde domnesce o primavera eterna sêu o eterna véra, unde fructele aurante se ingana cu florile pe acelasi pomu; unde noptile sunt mai frumoase ca dilele nostre cele mai serine; unde vrabiile canta mai frumosu decâtu privighetorele nostre, sêu unde poporele sunt multu mai fericite sêu multu mai strivite si mai nefericite . . . dar' ce sê mai spunu decâtu cine?

Da, nu voiu spune nimicu din tóte aceste, pentru-câ sórtea nu m'a lasatu sê le vedu, fara numai sê le visezu. Nu, pentru câ sortea m'a legatu cu trupulu de gli'a patriei, precum Ddieu m'a legatu cu anim'a si sufletu de binele si reulu ei.

Vi voiu spune de patri'a mea — ca sê vorbescu dupa întielesulu celoru vechi, — de acelu plaiu unde am sorbitu prim'a óra aerulu vietii, si unde am sburatu prin dulcii ani ai copilariei, ca fluturulu prin flori: de *Valea sargentina*, Valea sêu tier'a Hatiegului — cum vreti!

Cunosce-te pe tine insu-ti! dice filosofulu. *Cunosce-ti patri'a!* adauge patriotulu. Ah! reu ne cunoscemu pe noi insine, si din nefericire

mai reu ni cunoscemu patri'a. Cetimu volume, amblâmu ani, tocâmu mii, deca le avem, pentru ca sê vedemu tieri departate, cari nu ne atingu intru nimic'a, si pentru ca in urma sê invetiâmu slabitiunile loru. „A! ce? patri'a — acestu petecu de pamentu, de care me impedecu in tota diu'a, acest'a sê nu-lu cunosc eu?“ Astufelu dicemu inganfati si orbiti, si lasâmu sê ni treca pe din aintea nasului intr' o di ca 'ntr' alt'a, tóte insemnatâtile, tote frumsetiele ce ascunde in sinulu seu pamentulu natale. Da, noi avem gustulu musceloru ce trecu peste flori si . . .

Rusine, de trei ori rusine! cum vomu iubi o tiéra pe care n' o cunoscemu si neci nu voimu a o cunoscé? De siguru cu instinctulu animalului pentru d'a pasee bine, d'a bé bine si d'a dormi si mai bine.

Dar' pata ori-care face astufelu, ca ungurulu, care istorindu lui Ludovicu, pare-mi-se, alu XIV. de cele ce vediu prin tierile straine — in urma l' intréba regele sê-i spuna ceva si despre patri'a sa. Ungurulu se parea câ a cadiutu din stele, atâtu de strainu se vediu in patri'a sa. Du-te, dise regele, si cunoscé patri'a ta, apoi vina si-mi spune de altele.“

Me numescu caletoru in valea natale. Mi-atribui unu aeru de strainu, in cas'a parintesca, cum asi dice. Ah! me semtu strainu, nu me potu numi a casa. Precum paserea numai pana atunci si-numesce cuibulu alu seu, pana candu i crescu aripile, si sbóra: astufelu si eu crescandu am sboratu si m'am departatu. De câte ori am revenitu, d'atâtea ori m'am semtîtu totu mai strainu ca mai nainte, d'atâtea ori s'au risipitu din giuru-mi negurile misteriose prin care mai nainte tote le vedeam ca intr' o lanternu magica, d'atâtea ori cunoscem mai bine realitatea. Pentru ca sê cunosci adeveratulu pretiu alu unui lucru, trebuie sê te desbraci de tote afectiunile. Pana acum am privitu acêsta vale cu ochi ratecitori si beti d'amorulu si farmeculu ce esala loculu suveniriloru copilaresci: unde amu murmuratu prim'a óra dulcele nume mama, tata si Ddieu. Astadi candu velulu copilariei mi-a cadiutu de pe ochi; candu fumulu ilusiuniloru s'a rispitu ca tote fumurile; candu valurile animei se misca numai ca suprafaci'a unui lacu linistitu dar' afundu sub adierea lina si roditore a zefirului din maiu, astadi candu idealulu se apropia sê dee man'a cu realitatea: astadi vinu sê privescu mai atentu acêsta vale, léganulu meu, precum privesce copilulu crescutu leganulu in care i spune mam'a câ l'a dainuitu.

Arone Densusianu.

GIBRALTARU.

(Vedi ilustratiunea de pe pagin'a 96.)

Strîmtórea de mare ce desparte Ispania de Africa scîmu, cã e de o însemnatate pentru tóta lumea, deórece acésta e calea de navigatiune ce léga marea atlantica cu cea mediterana.

Pe malulu de catra Ispania se 'naltia unu colosu de stanca, pe carea odîlnesce inspamantetórea fortarétiá *Gibraltaru*, carea cu totu dreptulu se numesce chei'a navigatiunei pe mãrile susuamintite. Cine stapenesce acestu punctu însemnatu, dispune toturor nãilor ce trecu pe marea mediterana. Acù flamur'a Angliei falfaie cu superbia asupra fortaretiei impunetórici.

Gibraltarulu a fostu cunoscutu inea în timpurile cele mai de demultu ca un'a dintra colonnele lui Ercole. Aci a descalecatu la anulu 711 ducele arabu Tarik, carele a si numitu acésta stanca Gibl-al-Tarik (muntele lui Tarik). Mai tardîu a devenitu sub stapenirea Ispaniei, pana cand la an. 1704 sub batai'a de credîre fî ocupata de anglesi in numele arhiducelui austriacu Carolu, si de atunci neintreruptu o stapeneseu.

Demulteori s'au facutu incercãri pentru de a alun-gã pre anglesi din Gibraltaru, dar' fara resultatu s'a varsatu atãta sange, cã-ci anglesii cunoseu bine însemnatarea acestei chiaie de mare si totudéuna resista cu taria contra atacurilor inamice.

Dintra aceste bataie mai remunitu e asaltulu din anulu 1782. Sub pólele muntelui erau 30,000 francesi si ispanioli, cari inse mai multa sperantia aveau in bateriele notatórici, cari asia erau de scutite prin dóue acoperaminte, cã bombardaméntecele cele mai erancene nu li potea stricã ceva. Diece astufelu de baterie erau, laolalta cu 397 tunuri; socotîndu la ficcare tunu 36 ostasi, puterea acestor baterie trecea peste 14,000 ostasi. In 13 sept. 1782 s'a inceputu ataculu grozavu. Elliot, comandantele anglesu a probatu cã sê descaree globuri infocate asupra bateriei; inse nu' potea sê face cãte trebuia de aceste: atunci unu fãuru de euie, unu nẽmtiu cu numele Schwenkendiëk lu-a ajutatú din perplesitate cu aceea, cã a gatitu in pãipa unu cuptoriu pentru aceste. Acu curgeau globurile aprindictórici cu miele, dupa média-di se si vedeau bateriele ardiendu si inamicii indesiertu se nisuiu ca sê stinga foculu. Nóptea la 1 óre 3 baterie ardeau peste totu, éra altele inea începura sê arda. Ostasînea amenintiata dadú semnalulu de alarma flotei ispaniole. Dar' naiele cu tunuri ce erau tramise de comandantele anglesu, impedecã naile ce pornira intru ajutoriu, si din fortarétiá occurmatu sborau globurile nimicitórici spre baterie, acarora ostasi in revarsatulu diorilor cu desperatiune strigau ajutoriu. Atunci anglesii singuri au mersu intru ajutoriu celor periclitati, aci mai multu nu erã vorba de inamicii, ci de *ómenii* amenintiati cu perfrea, — cu tóte cã sborau in

tóte partile bacatiile de lemnu aprinse si glontiuri din tunurile incaldîte, cu multu necasu li-a succesu a mentui 13 oficiiri si 344 ostasi; asaltulu de catra uscatu inea s'a nimicitu.

Gibraltarulu acù e padîtu de 4000 ostasi. Ceialti locuitori ai cetatei sunt de diferite nationalitãti, numerulu lor se urca la 16,000.

Columb'a.

(Romanu de *Alesandru Dumas.*)

(Urmare.)

Intrebai daca tu esei intre cei morti. Se informara. Unu soldatu dîse, cã te vediu cand ai cadiutu. Elu vediu cadiendu unu comandante, dar nu erã siguru de ai fostu tu acela. Voiam sê-lu ducu cu mine; dar elu erã la locul de padîtu si nu potú vini.

Dar elu dede gradinariului instructiuni. Conte de Moret a fostu carele a atacatu mai antãiu si daca a moritu, l'a ucisu unu oficieru de calaretiu numitu Bitéran.

Ascultai tóte menuntiusiurile aceste cu infiorare ghiatiósa; peptulu meu fu apesatu intr' atãta in cãtu nu potui vorbi, picuri de sudóre — mari ca lacrimelle curgeau de pe fati'a mea si se intruceau cu acele.

Plecaramu de nou, in cinei óre maîntaramu treispredecece-patruspredecece mile; dar cu tóte cã in Camies schimbai calu, numai anevoie potui ajunge la Castelnaudary; calulu gradinariului cadiu pe cale, dar elu mi-promise, cã me va urmá prindiendu cõm'a calulu meu.

Esîndu din Montolieu ajunseramú in o padure ce erã sub padia. Descoperiramú cine suntemu. Ne condusera la fiermurea fluviiului Bernassonne, trecuramú fluviiulu si inea altele doue.

Intre Ferrals si Villespy, calulu gradinariului cadiu si nu se mai potú scolá; dar spre noroculu nostru mai cã ajunserãmu: veduramú taber'a rogésca si pe livada unde decurse batali'a, observaramú lumine rãcicóre.

Sofiuulu meu de caletoria mi-dîse, cã acele lampe sunt nesmintitu ale soldatilor tramisi pentru inmormentarea mortilor; lu-rogai ca pentru ultim'a data sê-si mai reculéga poterile spre a me urmá; inpintonãi calulu meu — ce erã aprópe sê cada — si ajunseramú de graba la cele din urma focuri ale taberei.

Lasaramú satulu Saint-Papoul d'a drépta nóstra, cand calulu meu sarì cu piciórele dinainte in susu.

Aplecandu-me vediu o figura diforma; erã unu soldatu mortu.

Aflai cadavrulu celu d'antãiu.

Sariu de pe calu si lu-lasai sê mergea unde va voi. Ajunsei.

Gradinariulu curse pentru factú la grópele mai

aprópe de noi. Eu lu-acceptai siedindu pe o movila de érba.

Cerifulu erá inea totu acoperitu de nori grei si negri, tunetulu de catra média-nópte tresnea nencetatu; câte-va fulgere luminau din cand in cand campulu bataliei.

Gradinariulu sosì cu o facli'a si cu câti-va soldati.

Elu îi-afli sápandu o grópa mare spre a aruncá intr' ens'a tóte cadavrele; dar inea n'aruncara acolo neci unu cadavru.

Audii câte-va noutáti mai positive.

Principele de Montmorency, cu tóte cá avea douesprediece rane, nu morì, ei fu prinsu; lu-dusera intr' o maiarisce de unu patrariu de mila departe de campulu bataliei si se marturisi unui preutu de tabera a lui Schomberg si dupa ce chirurgulu calaretilor usiori i-legà ranele, lu-dusera pe o scarisióra la Castelnaudary.

Rieux fu ucisu si trupulu seu affatu.

Pe tine asîdere te vediura cadiendu de pe calu, dar nu sciura spune ce ti-se intemplà mai incolo.

Intrebai cá unde cadiusi; mi-respunsera cá la loculu de panda.

Soldatii voiau sê scia cine sum.

— Priviti la mine, li dîsei, si veti affá cine sum.

Plansulu me inecà, làcrimele curgeau de pe fati'a mea.

— Sermana femeia, dîse unulu din ei, ca lu iubesco.

Apucai man'a acestui omu; voiam a-lu imbratiosii.

— Vina cu mine, i dîsei, si ajutá-mi a-lu gasi mortu sêu viu.

— Te vomu ajuta! — dîsera doi sêu trei soldati.

Dupa acca dîsera unuia :

— Du-te inainte!

Acela pe care lu-alesera de conducatoriulu nostru luà facli'a si ni luminà.

Li urmai.

Unulu din ei mi-oferi bratiulu sê me ràdiemu pe elu.

— Multiam — i respunsei — eu sum tare.

Intru adevèru nu senticam neci o ostenéla si mi parca cá sum in stare a merge pana la finea lunei.

Facuramu cam la trei sute de pasi; totu la alu diecele pasiu jacea unu cadavru; la fie-care cadavru voiam sê stau a vedé de esci tu; dar soldatii me induplecara sê mergu mai departe, dîcandu-mi :

— Nu e aice, dómna.

In fine ajunserámu la drumu tiepisiu incungiuratu de olive; unu ríu curgea in fundulu acestui drumu.

— Aice e dîsera soldatii.

Trasai man'a peste fruntea mea; tremuram si eram aprópe sê lesînu.

Incepuram a cercá culmea; acolo jaceau vr'o

douesprediece cadavre; luai facli'a din man'a aceleia care o portá si o tienui catra pamentu.

Visitai tóte cadavrele unulu dupa altulu; doue erau cu fati'a catra pamentu. Unulu din acesti doi omeni erá oficieru; avea peru negru ca tine; lu-intorsei si i netedíi perulu : nu erai tu.

De odata scosei unu tîpetu. Me aplecai; recunoscu palari'a ta; o redicai. Penele erau acele cari ti-le pusei eu; nu me potui insielá.

Aice ai cadiutu; dar mortu sêu ranitu? Asta erá intrebarea.

Soldatii carii me insocira, vorbeau incetu. Vediti cá unulu din ei aretà catra riu.

— Ce vorbiti? — îi intrebai.

— Acca, dómna, dîse acela care aretà catra riu, — cá omului ranitu, mai alesu prin glontiu, i e sete. Daca contele Moret fu numai ranitu, atunce dora s'a trasu la riurelulu din vale ca sê beie.

— Ah! asta e sperantia! — strigai. Viniti!

Si eu cursei pintre olive.

Coborirea erá rèpede. Dar nu observai. Cere candu cu facli'a in mana cercá pe Proserpin'a, cu tóte cá erá dîna, nu mergea mai iute si mai siguru decátu mine.

Intr' unu minutu fui la tiermurca riului.

Doi sêu trei raniti intru adevèru probara sê ajunga pana acolo. Unulu espirà pe cale. Altulu lu-atinse cu man'a, dar nu potù merge mai departe. Alu treile jacea cu capulu in rîu si mori bendu.

Unulu din aceste trei trupuri suspinà.

Cursei la elu. Erá acela carele numai cu man'a potù sê ajunga riulu, dar cu gur'a nu. Jacea lesînatu.

Recorea noptii sêu o minune a ceriului lu-aduse in ori.

Ingenunchiai, luminai fati'a lui cu facli'a mea, scosei unu tîpetu.

Erá staulariulu teu, Armand.

La tîpetulu meu si-deschise ochii si me privi cu unu aeru petrunsu.

Me tunoscà.

— Dati-mi sê beu! — se rogà.

Implui palari'a ta cu apa si-i o intinsei. Unu soldatu me retienù.

— Nu-i da sê beie, mi-siepti, ranitii adese ori moru daca beu.

— Dati-mi sê beu! — repetá moribundulu.

— Da, i dîsei, vei capetá apa de beutu; dar spunemi antáiu ce devinì contele de Moret.

Se uità totu mai tare la mine si me recunoscu.

— Domnisiór'a de Lautrec! murmurá elu.

— Da, eu sum acca, Armand; eu sum care cercu pe domuulu teu, — respunsei. Unde e densulu? unde e densulu?

(Va urmá).

Radu alu III. celu frumosu,

novela originale de N. D. Popescu, București înșrișneri'a C. A. Rosetti 1865.

Daca aruncăm o privire a supra literaturiloru dîn lumca mare, vedemu că neci o literatura n'a potutu inaintă fara critica. Ma potemu dîce cu totu dreptulu, că literatura inaintata fara critica sanetosa neci nu pôte esiste; pentr' acea e lucru firescu, că criticii cei mari la tote natiunile au formatu epoce in literaturile loru.

Noi romanii in privința criticii suntemu in starea cea mai primitiva, dar de asta nu ne potemu miră, că-ci unde nu aparu opuri, acolo neci critica nu se pôte intipui. Nepasarea si nepartinirea publiculu nostru a instrainatu pe toti aceia, cari aru dori sê aduca din cand in cand jertfe pe altariulu museloru romanesci. In tôte ramurile literaturii nōștre domnesc o sēceta intristatōre.

Intre asemene impregiurări dara salutăm cu cea mai via bucuria ori ce carte ce ese in limb'a romanescă; si ni pare bine cand potemu dîce, că literatur'a natiunale crasi se inmultî cu unu opu.

In dîlele trecute d. N. D. Popescu din București ne surprinse cu o novela originale. Cu bucuria dupla luaramu a mana cartea acēșta, că-ci prin trens'a vediuramu inavutiendu-se nu numai literar'a romana in genere, ci in specie unu ramu fōrte saracu alu ei, ramulu celu novelisticu. Că-ci — vorbindu despre beletristica — ne potemu laudă cu poeti escolinti, dar nu avemu unu singuru novelistu bunu; cultulu si invetiatulu Filimonu dîn București, carele pana acuma dede cele mai evidiute semne de novelistu bunu — dorere a repausatu! In dîlele mai noue atātu la noi cătu si din colu de Carpati se ivira căte-va talinte respectabili, cari cu tempulu voru sê depuna bad'ia novelisticii romane. Eca dara caus'a pentru care salutaramu cu bucuria dupla cartea dlui Popescu.

Vemu spune pe scurtu observatiunile nōștre a supra acestei carti, cu atātu mai vertosu că-ci dlu au-

toru in prevorbirea sa catra lectori doresce insu-si ca opulu seu sê se critizeze; o facemu acēșta nu numai in interesulu talentuosulu autoru, ci si in interesulu literaturii nōștre beletriste, că-ci precum spuseramu mai susu literatur'a fara critica nu pôte inșflori.

Sujetulu novelei e urmatoriulu: Radu alu III supranumitu celu frumosu, obositu de multele ocupatiuni ale unui domnitoriu, insocitu de marele spatariu Udrea si de căti-va omeni ai sei parasi Tergovistea si merse a vênă intre muntii dîn pregiurulu monastirei Cozia si acolo voindu sê aiba vr'o aventura amorosa cu atare tieranca, la svaturile miserabilulu Udrea, carele aspiră la tronu si cereă ocașione a-lu alungă, — se inbracă in vestiminte tieranesci si tramitendu pe toti omenii sei, remase singuru. Nu peste multu vediu o fetitia de tieranu carea ducea apa din fontana, fetiti'a lu-imbă cu apa, si infrandu cu ea discursu, feti'a lu-intrebă de unde e? Radu respunse că vine dîn Tergoviste, a fostu soldatu si acuma se duce la cas'a parintiesca. Fetiti'a lu-chiama in cortelu la ei si i spune, că si dens'a are unu frate carele fu soldatu. Atunci Radu i sarută man'a, dar tierenc'a lu-respinse cu indignatiune si se duse a casa. Junele domnitoriu — dupa scrierea dlui Popescu — din natura nu cră stricatu, dar demoralisatiunea societății in care intrase si infernal'a influința a spatariulu lu-facura desfrēnatu, iubea femeile corupte; la privirea tieranecii densulu pentru prima ora sentî in peptulu seu amorulu curatu si se uită cu unu felu de admirare dupa ea. Udrea pe cale se intalni cu Maria, si frumseti'a fetei intr' atātu-a lupatrunse, încātu voi sê o rapēșca cu sil'a, feti'a se opune, la asta sosi in fati'a loculu fratele Mariei — numele fetei — voindu a scapă sorosa dîn bratielu lui Udrea, dar acestu-a lu-omōre; atunci aparū Radu si i demandă sê merga d'acolu, Udrea nu voi, domnulu smalse cutitulu dîn peptulu lui Ionu si-lu tienū dreptu la anim'a blastematuulu Udrea, elu se rogă de gratia, Radu lu-lasa; Udrea merse cu dorulu de resbunare in

peptu. Peste trei septemani mori si tat'a Mariei, Radu fu totu acolo si se iubea cu fet'a. Udrea jurase a-si resbuná si aflandu cá Maria este iubít'a lui Radu decise a o furá, ceea departandu-se Radu si facú si o duse in o mosí'a ascunsa a sa. Voda dede ordine la cei mai confidenti ómeni ai sei, ca sê scape pe Maria din prinsóre, acestia implinira misiunea lor si Udrea mori cu ocaziunea atacului; ér Maria se mutá in resiedinti'a domnéscá, unde erá nefericita, cá-ci nu sciú cumca Radu domnul este amantulu ei tieranu si nu-lu cunoscu. Radu o supusa la o tentatiune aspra, i promise tote ce potú sê amagéscá a femeia, numai sê-lu iubescá, dar ca nu primí nimica, — i facú ofertulu cá o va luá de socia, ca lu-refusá pentru cuventulu cá acuma iubescé pe altulu; atunci voda díse cá va da ordine sê onora pe amantulu ei, — dar ea respunse, cá mai bine va preferi mortea de cátu sê iubéscá pe altulu; Radu i spuse cá amantulu a insielat'o, i si aretá o scrisóre de la densulu, dar ca nu-i crede si i respunde cá numai l'a silitu sê-o scrie. Nu mai erá neci o indoieia, Maria iubea pe Radu tieranulu din adanculu ánimei sale, vini tempulu dar sê se descopere inaintea ei si apoi s'o icie de socia; inse domnitoriulu cum sê se însóre cu o feta de tieranu; dar preotulu de curte popa Cosma descoperi, cá tat'a Mariei a fostu fiulu lui Vladu I asia dara Maria fiindu de vitia domnéscá, nu mai fu neci o pèdeca, spre a o poté luá. Totusi domneca la 15. Septemvre 1458 s'a vestitu de pe balconu cá Maria se va condamnă la mórte, anume era sê o lege de cód'a unui calu; poporu nenumarabilu se aduná la esecutarea acestei pedepse; Maria si atunce resistá dorintiei Domnului si lesîná; atunci Radu strigá: Stati, cruti-o, o iertu! — In urma Radu i descoperi cine e si se cununá cu ea.

Precum ati potutu observá sujetulu nu e nou; novel'a presinte e una din acele multe novele, cari erau in moda inainte de asta cu 15—20 ani, si cari tote contineau acea, cá erá unu conte séu baronu, carele se 'namorisá intr' o tierana, dar rangulu lui nu-i iertá a o luá de socia, atunci eventualminte apoi totdeauna se descoperi, cá fetiti'a respektiva e fet'a perduta a cutarei familii domnesci si asia ei spre bucuri'a cetitoriloru se potura cununá.

Afara de asta suculu acestei novele se afla si in balad'a dlui Bolintinianu intitulata „Radu-Voda si fet'a.“ Dar asta impregiurare din urma nu detrage nimica din meritulu lucrării dlui Popescu, cá-ci scimu cumca celu mai mare poetu alu lumii Shakespeare a creatu multe tragedii clasice din sujete cunoscute, asia „Negotiatiurulu de Venetia“ — „Regle Lear“ si altele sunt compuse din poesii vechi, inse pentr' acea cine este acela carele sê nege meritele marelui poetu britanicu?! Molière cand lu-acusara cá „Avarulu“ seu e prelucratu dupa o drama grecésca, respunse: „E bine, dar atunce diceti cá si sculptorulu e plagiatoru, fiindu cá a cre-

atu statu'a sa din mamore care a esistatu si pana atuncc.“

Scaderea scrierei dlui Popescu este dar acea, cá dsa pentru deslegarea acestui sujetu cunoscutu nu a potutu inventá atare evenimentu nou, cá-ci acea cumca popa Cosma descoperi cumca Maria e asisdere de vitia domnéscá si asia nu mai este neci o pèdeca, cumca Voda s'o ia de socia, precum si mai susu amintíramu, e unu espedientu de care in dílele nóstre novelistulu de óresi-care nume nu se mai folosescé.

Capitolulu in care se descrie, cum Voda a voitú sê lege pe Maria de cód'a unui calu, numai ca sê scóta de la ea dechiaratiunea cá lu-iubescé, — e superfluu si suntemu convinsi cá si dlu autoru numai pentr' acea l'a adausu, cá-ci scen'a acea se afla si in balad'a dlui Bolintinianu, unde se díce:

„Dâ-mi o sarutare, dulce fetisióra,
Séu te legu de cód'a unui calu ce sbóra.

De unu calu ce sbóra tu me vei legá,
Dar pe tine Donne nu te-'oiu sarutá t'“

Ce lipsa mai are Voda ca sê comita o astfelu de brutalitate in contra Mariei, cand in capitolulu precedinte s'a potutu convinge de ajunsu, cá fet'a lu-iubescé?! Apoi cum se poté intipuí acea, ca o anima care iubescé atátu de ferbinte, ca Radu, sê aduca elu insu-si pe regin'a animei sale in o astfelu de situatiune brutala, care ar fi potutu sê rapésca chiar victi'a fetei?! Nu, unu amante nu poté pregati pentru amant'a sa o tentatiune atátu de infiorátore, nu o poté espune dispretiului publicului de pe strada, — unu amante adevveratu se încerca a delaturá tóte neplacerile ce aru amenintiá fericirea idealului seu. Daca Radu a fostu in stare a face asia ce-va, atunce nu potemu crede, ca sê fi nutritu in peptulu seu amóre adevverata sí densulu in locu de simpatia, atrage a supra sa numai despretiulu cetitoriloru, cá-ci unu astfelu de omu brutalu nu e demnu de amórea unei virgine atátu de casta si delicata ca Maria.

Capitolulu acestu-a dara e de totu de prisosu, ma escita neplacere in cetitori. Daca autorulu l'ar fi pusu inainte de povestirea lui popa Cosma, acolo s'ar mai poté escusá, dar aice neci de cátu.

Vinimu acuma sê vorbimu putîntelu despre limb'a ce gasimu in acésta novela. Ni pare reu cá nu avemu neci unu cuventu sê o laudámu; Radu si toti ómenii sei, pana si tieranc'a Maria vorbescu o limba atátu de frantiosita, ca si cand ar fi invetiat'o din „Amiculu Familiei“, — ceea, ce considerandu cá novel'a presinte e istorica, nu se poté iertá de locu. Acolo unde vorbesce autorulu, poté sê se foloséscá de cuvinte mai moderne; dar este anacronismu mare, cand *persónele* ficari guréza in novel'a din tempulu lui Radu III se fo-

Iosescu de nescie cuvinte ca „peisagiu“ (13) „agreabilu“ (14) „amusementu“ (16) „voiagiu“ (35) „beatitudine“ (36) „a te abandona“ (71); insa-si tieranc'a Maria dice catra Radu „cui me *abandoni*?“ (75) „*ultim'a* sarutare“ (86) „sê fiu *ingrata*“ (86) „atroce“ (87) „clementu“ (148) „superiore“ (148) „eu in *solitudine* si *abandonu* voiu plange“ — la pagin'a 110 Radu dice catra servitoriulu sau : „am *necesitate* de *devotamentulu* teu“ si minunea mimunelor, servitorulu l'a priceputu, de bunasama servitorii si tieranii de pe tempulu acela au fostu mai invetiati decâtu acesti de acuma, câ-ci acestia la asemenea vorbe ti-ar raspunde : Ei bine, ce vrei dle, spune-mi-o romanesce!“ Amu potê sê citâmu multe anacronisme de aceste din novel'a presinte, dar spatiulu nu ne iërta; inse si aceste sunt de ajunsu spre a face la ele atentu pe autorulu lor.

Altfelu stilulu e frumosu, in multe locuri poeticu, avemu inse de observatu câ acela in multe locuri nu e amesuratu cercului de eunoscintie alu respektivilor vorbitori, asia intre altele preotulu Cosma intreba de unu *tieranu* : „Care infuriata tempesta a trecut peste plapand'a barca a vietii tale?“ (67). Poftimu a face intrebarea acêsta ori si carui tieranu, si sê vedemu princepe-va din ea ce-va?

Dar de ajunsu! Aceste nu pentru acia le însîramu ca sê descuragiâmu pe autorulu noiei presinte d'a mai serie, din contra, anume pentr' acia câ-ci vedemu intr' ensulu talentu si chiamare cari merita atentiune seriôsa si cari ne facu a crede, câ dlu Popescu are sê devina unu novelistu bunu.

Abstragandu de la aceste si considerandu debil'a stare a novelisticee nôtre, opulu acestu-a e unu fenomenu placutu in beletristic'a romana, câ-ci sunt intr' ensulu multe *episode* frumoase, cari denuntia pe autorulu loru de unu omu cu chiamare pentru carier'a pe care pasî. Asia cand Radu îmbracatu in vestminte tieranesci se intalnesce antâi'a ôra cu Maria si incantatu de frumseti'a ei i saruta man'a, ea i raspunde fôrte frumosu asia : „Te credeam din ai nostri, ai fostu inse orasianu. Flacâi la noi *respecta* fetele, le iubescu, dar nu le necinstescu; daca n'ai fi asia mandru, asiu crede câ nu esti Romanu.“ Aceste cuvinte caracterisêza fôrte nimeritu castitatea poporului. Resistintia Mariei in contra tentatiunilor lui Radu Voda e asîsdere descrisa cu o pênâ poetica.

Êca observatiunile nôtre a supra lui „Radu alu III celu frumosu“ — prin aste neci de câtu n'amu voitu sê ni arogâmu atare acru de intieptu, neci n'am voitu sê tienemu autorulu lectiune, ei facuramu numai ceea ce ori si care cetitoriu are dreptu sê-o facea, impliniramu ceea ce fatia cu cetitorii nostri si cu litera-

tur'a natiunale suntem îndetorati a implini si asigurarâmu pe dlu autoru câ aceste le scriseram cu vointia cea mai buna : a sucurge câtu de putînu la inaintarea beletristiciei si in specie a novelisticee nôtre. * * *

Gâcitura numerica.

8. 9. 10. 1. 11. Candu ambli atunci lu-faci;
6. 5. 4. 5. Jidanii pórta in saci;
2. 9. 5. 3. E o animala blanda;
1. 4. 11. La femei se recomanda;
10. 9. 8. 3. E din feru, sudóre stôrce;
6. 9. 4. 5. Din greu macinatu se face;
4. 3. 10. 1. 11. Celu ce se cununa are;
6. 3. 10. 1. 11. 4. 5. Pe campu a vitelor mancare;
3. 6. 9. Moisi a stors'o din pétra;
4. 5. 3. 2. 9. Din nori pica inghiatiata;
1—11. } E unu bunu si demnu parinte;
 } Unu barbatu bravu, emininte!
G. O.

Deslegarea gâciturei din nrulu 6 :

„**Vietia.**“

Deslegare buna primiramu de la dómnele : Elena Papiu n. Piso, Julia Popu n. Porutiu, Amalia Andronu Galbinescu, Amalia Pop n. Firetanu, Emilia Fericeanu n. Pop, Cornelia Porumb n. Gruia, Sofia Florescu n. Muresianu, Ana Grigorescu n. Fodoru; de la domni-siôrele : Elena Chioranu, Adelina Mariann, Victoria Moroianu, Eufrosina Lugosianu, Nina Calinescu, Vilma Pacostanu, Maria Susuru, Viôra Castelanu, Cornelia Ciugudeanu, Cornelia Vulcanu, Rosa Popescu, Adelina Fluerasiu, Irina Lupescu, Cleopatra Riurenu, Nina Muresianu, Emilia Pescariu, Maria Cernetiu, Clara Micu, Sidonia Magdaleanu, Flôre Fanu, Hena Barbulescu, Teresia Crisianu, Anastasia Padureanu, Maria Popovicu, Victoria Dobasiu, Paulina Cergedescu, Isabela Mihalovicu, Irma Sztatmári, Ida Persiceanu, Judita Olariu, si de la domni : J. P. Florentinu, Georgiu Dobrinu, Georgiu Colosiora, Vasiliu Pop, Ioane Simionasiu.

POST'A REDACTIUNEI.

Chisetu. Novel'a a sositu, vomu publicâ-o, dar anevoio mai de graba decatu in lun'a lui Optomvre. Amu primî cu bucuria atari corespondintie de pe acolo.

Blasiu. Biografi'a a ajunsu. Multiamita. Te rogamu se ni tramiti catu mai eurendu si portretulu.

Simleu. M. N'ai primitu inca portretulu? te rogamu se ni-lu tramiti indata ce lu-vei primî.

Proprietariu, redactoru respundiatoriu si editoriu : **IOSIFU VULCANU.**

S'a tiparitu in Pest'a 1865. prin Alexandru Kocsi (in tipografi'a lui Èrkövi, Galgóczi si Kocsi.) Piatia de pesci Nr. 9.